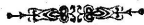

Όπου στένουν τὰ Πνεύματα
Μὲ τοὺς Ἴσκιους κητῆρια
Ποῦ βαροῦν οἱ Νεραΐδες
Τὰ σουραύλια, τίς γκαΐδες.

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΣΦΥΡΙ ΩΣ Τ' ΑΜΟΝΙ

Οἱ «Κοῦρδοι» τοῦ Γιάννη Καμπύση

Μια κρυφὴ χαρὰ ἐπλημύρισε τὰ στήθη μου ὅταν ἔμαθα ὅτι ὁ κ. Χρηστομάνος θὰ μᾶς παρουσίαζε τοὺς «Κοῦρδους» τοῦ Γιάννη Καμπύση, τοῦ ποιητῆ, πού μιὰ μέρα τὸ χέρι τοῦ θανάτου ἐτρύγησε τὴν ὠραία του ψυχή.

Γιὰ τὸν ποιητὴ ἡ παράσταση τοῦ ἔργου του ἀπὸ τὸ θέατρο τῆς «Ν. Σικηνῆς» εἶναι ἓνα μνημόσυνο καλλιτεχνικό, πού οἱ φίλοι του καὶ οἱ συνάδελφοί του δὲν τοῦ ἔκαμαν ὡς τώρα, καὶ ἔς τὸ ὅποιο οἱ πολλοὶ εἶχαν τρέξει νὰ χειροκροτήσουν τὸν πεθαμένο ποιητὴ μὲ τὰ ὠραῖα ὄνειρα, καὶ τίς βαθεῖες καὶ ὑψηλές σκέψεις.

* *

Ἐνας φρικιασμὸς ἡδονῆς καλλιτεχνικῆς καὶ λύπης μὲ εἶχε καταλάβει ὅταν ἡ αὐλαία ὑψώθηκε. Τὰ μάτια μου καρφωμένα ἐπάνω ἔς τίς κινήσεις τῶν ἡθοποιῶν μὰ ὁ λογισμὸς μου ἔτρεχε ἔς τὰ περασμένα, ὅταν ἀκόμα ὁ ποιητὴς γιομάτος ἀπὸ ζῶη καὶ νιότη, μοῦ ἐδιάβαζε τὰ χειρόγραφα τῶν «Κοῦρδων» ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς δραματουργοὺς τοῦ βορῆα, παλαιόντας μέσα ἔς τὰ σκοτάδια τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ κάποιον κομμάτι της φωτεινὸ.

Καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὴν ἐντύπωση πού μοῦ ἔκαμε τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ, δὲν μοῦ τὴν ἔδωκε καὶ τὴν στιγμή πού τὰ πρόσωπα ἐπάνω ἔς τὴν σκηνὴ ἐλάβαιναν νεῦρα καὶ ζῶη. Κάτι τοὺς ἔλειπε, κάποια ψυχολογικὴ ἔρευνα βαθύτερη μὲ τὴν ἀπαραίτητη φιλοσοφικὴ ἀντίληψη, κάθε καλλιτέχνη, πού θέλει νὰ δημιουργήσῃ ἓνα χαραχτήρα ἀληθινὸ.

Καὶ γιὰ τοῦτο τὸν λόγο θέλω τώρα νὰ μιλήσω κάπως γενικώτερα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Καμπύση πού, μόνο ἔς τίς γενικὲς του γραμμὲς, μᾶς δείχνει πῶς ὁ συγγραφέας τῶν «Κοῦρδων» εἶχε μέσα του τὴν φλέβα τοῦ μεγάλου συγγραφέα πού ἀγωνίζεται νὰ φτάσῃ κάπου, χωρὶς καὶ νὰ τὸ κατορθῶνῃ, ἴσως ἀπὸ κάποια ιδιαίτερη διάπλαση τοῦ πνεύματός του.

* *

Ὁ Καμπύσης ἀπὸ τὸ πρῶτο τοῦ ἔργο μᾶς ἔδειξε τὰ σκηινικά του χαρίσματα, τὶς ἰδιαιτέρες ἐκεῖνες ἀρετὲς ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν ἄνθρωπο τὸν γεννημένο γιὰ τὸ θέατρο. Τὰ πράγματα τὰ ὅποια ἔβλεπεν εἶχανε γι' αὐτὸν μία τραγικὴ ὄψη μέσα τοὺς κι' αὐτὴ τὴν τραγικὴ μορφή τὴν ἔσυρε πότε ἀδύνατα καὶ πότε ἰσχυρὰ ἀνάλογα μὲ τὶς διαθέσεις ποὺ τὴν στιγμὴ ἐκείνη ἢ ψυχὴ του καὶ ὁ νοῦς του βρίσκονταν. Ὑπάκουος εἶναι ἀκατάπαυστο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὰ δημιουργήματα τῶν ἰσχυρῶν διανοῶν, δὲν ἄφηνε τὸν καιρὸν εἰς τὴν δική του διάνοια νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὸν ἑαυτὸ της, εἰς τὶς δικές τις πτυχὲς ν' ἀναπτυχθῇ, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐλεύθερα καὶ φωτεινὰ τοὺς κόσμους ποὺ, σὰν ὄνειρο μακρινὸ καὶ συνεφιασμένο, ἢ παρατηρητικότη του ἔδινε εἰς τὴν φαντασίαν του.

Καὶ ὅμως κάθε ἄνθρωπος ποὺ ὀργᾷ εἰς τὴν σκέψη, ποὺ τὴν ψυχὴ του ταλανίζει κάποιαν ζωικὴ ἀνησυχία, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ νιώσῃ βαθύτερα τὴν ἐπίδραση τῶν ἄλλων, ποὺ τὸν πρόλαβεν εἰς τὴν ἀνανόηση τῶν νόμων τῆς ζωῆς ποὺ μᾶς κυβερνοῦν! Τοῦ ὠραίου οἱ γενικὲς γραμμὲς παντοῦ καὶ πάντα αἱ ἴδιες εἶνε. Ἡ στάση τοῦ πνεύματος ἀπέναντι εἰς τὶς γραμμὲς αὐτὲς θὰ ξεχωρίσῃ τὶς λεπτομέρειες. Ὅντως, μία λεπτομέρεια εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς ὁ ἄνθρωπος, φυσικὰ ὁ συγγραφέας θὰ ἐξετάσῃ τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴν σχέση του πρὸς τὴν ὅλη ζωὴ καὶ χωριστά, σύμφωνα μὲ τὴν περιωρισμένη τὴν κοινωνικὴ, κι' ἀκόμα πλεονεκτήματα μὲ τὴν ἀτομικὴν.

Ὁ Καμπύσης εἰς τὸ ἔργο του ὁλόκληρο δὲν κατῴρθωσε νὰ ξεχωρίσῃ τὶς λεπτομέρειες αὐτὲς. Δὲν τὸ θέλησε; Δὲν τὸ πιστεύω. Ἀπλούστατα δὲ εἶχε τὸν καιρὸ. Τὴν στιγμὴ ποὺ ἄρχιζε φωτεινότερα νὰ βλέπῃ, ὁ αἰώνιος τρυγητὴς τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων τοῦ ἀφήρεσε τὸ φῶς.

* *

Ἀπὸ τοὺς σκεπτομένους εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶνε λιγοστὰ τὰ ὄνειρα ποὺ ξάνοιζα, σὰν ἐκεῖνο τοῦ Καμπύση. Καὶ μάλιστα τὸ τελευταῖο τοῦ ὄνειρο, νὰ βυθίσῃ τὸν ἑαυτὸ του, τὸν τόπο του, μέσα τὰ νάματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀλήθειας. Μὲ τὴν ψυχὴ ὅμως πάρα πολὺ ἀπλῆ εἰς τὶς φιλοσοφικὲς δοξασίαι, ἐνῶ βαθύτατα ἐνίοθε τοὺς ὀρισμούς τους, δὲν εἰμποροῦτε καὶ τὰ συμπεράσματά τους τὸ πνεῦμα του νὰ τὰ διῦλίσῃ καὶ νὰ στηρίξῃ τὸ πραγματικὸ μεγάλο ὄνειρό του, εἰς τὸ σημεῖο ποὺ οἱ ἀναλογίαι τῆς θεωρίας καθρεφτίζονται εἰς ἐκεῖνες τῆς πραγματικότητος. Τὸ δεῦτερο μέρος τοῦ «Φάουστ» καὶ ὁ «Ζαρατούστρας» τὸν παρέσυραν καὶ τοῦ ἐπνίξαν τὴν πρώτη ἀντίληψη τῆς ζωῆς ποὺ εἶχε, τὴν ἀληθινώτερη. Ἴσως γιὰ μιὰ στιγμὴ, μὰ μέσα εἰς αὐτὴ τὴν στιγμὴ ἐδημιούργησε τὰ «Σύγνεφα».

Προτιμῶ τὶς στιγμὲς τῆς δημιουργικότητος τοῦ «Δαχτυλίδου τῆς Μάννας» ποὺ ποίηση καὶ δράμα, ὄνειρο καὶ πραγματικότη ἐτέθηκαν γιὰ νὰ ἀφήσουν τὸ βέβαιον ἀριστοῦργημα του.

* *

*

Ἑλληνας ἔστην μορφὴ καὶ οὐσία, δὲν εἰμπορεῖ νὰ βεβαιώσῃ κανεὶς, πῶς εἶταν ὅπως οἱ περισσότεροὶ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων. Ἡ αἰσθητικὴ του ὁμοιάζε μ' ἐκεῖνη τοῦ γοτθικοῦ ῥυθμοῦ καὶ οἱ γραμμὲς οἱ γεμάτες ἀπὸ ἀπλότη καὶ κάλλος τοῦ Παρθενῶνα δὲν τὸν συγκινοῦσαν.

Τὸ σφᾶγμα ὅμως δὲν εἶνε δικό του.

Ἡ ψυχὴ τῶν περισσοτέρων ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, εἴτε ἀπὸ τὰ χρόνια εἴτε ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν καθαρῆ δὲν εἶνε κατ' ὅνομα φυσικὰ φωτεινὰ δὲν σκέπτεται. Κάτι μᾶς τραβάει πρὸς τὰ μεγάλα ἀλλ' ὄχι καὶ πρὸς τὰ τέλεια. Καὶ ὁ Καμπύσης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀφηνεῖ τὴν ψυχὴν του ἐκεῖ. Τὴν Ἑλληνικὴν αἰσθητικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σκέψιν ἤθελε νὰ τὴν ἰδῆ μέσα ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν ψυχὴν. Ἐμιμήθηκε καὶ σὲ τοῦτο τοὺς Γερμανοὺς, ποὺ βλέπουν τὴν ζωὴν τους μὲ τὰ μάτια τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ—ΑΘΗΝΑ 1903.

Ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἐπιθυμοῦσα νὰ διῶ συγκεντρωμένη τὴν λογοτεχνικὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Ξενοπούλου, καὶ πῶς πολὺ τὴν διηγηματικὴν του. Τὰ δυστυχημένα προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας σκορπισμένα ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν μας ἀστοργίαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀποτελοῦν τὸ ποῖο εὐγενέστερο τεκμήριον τῆς ἐθνικῆς μας κακουργίας. Καὶ σὲ μιὰ τέτοια κοινωνικὴ ἀνωμαλίαν ἢ ἐμφάνισιν ἑνὸς βιβλίου δημοσιογραφικοῦ, εἶνε μιὰ πραγματικὴ χαρὰ, γιὰ κάθε ἄνθρωπον ποὺ βρίσκει κάποιαν ἡδονὴν ἐν τῇ μελέτῃ.

Μόλις ἀνέγνωσα τὸν τόμον τῶν «Διηγημάτων» τοῦ κ. Ξενοπούλου ἐβίβιστῃκα σὲ λογισμούς. Ἦθελα ὀλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέα τῆς «Στέλλας Βιολάντη» νὰ τὸ ἀναπαραστήσω μέσα μου, ποὺ εἶνε τόσο πολύτροπον καὶ πολύμορφον, νὰ τὸ ἐξετάσω μὲ τὸ φιλικὸν χαμόγελον τοῦ ἀπλούστερου ἀναγνώστη, ποὺ πότε τὸν εὐχαρίστησεν ἢ ἀνέγνωσεν τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέα καὶ πότε ὄχι.

Ὁ κ. Ξενοπούλος ἔχει πολλοὺς ἀναγνώστας. Ἴσως ἐγὼ νὰ εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ πολλὰς φορὰς νὰ τὸν χειροκρότησαν σιωπηλὰ καὶ εὐκρινῶς γιὰ τὸ ἔργον του καὶ ἄλλες πάλιν νὰ τὸν ἀφῆσαν μὲ κάποιαν ἀγανάκτησιν. Νὰ σὰς βεβαιώσω, ὅτι συχνότερα μπορεῖ νὰ ἔκαμα τὸ δεύτερον ἢ τὸ πρῶτον, δὲν εἰμπορῶ. Ἄλλως τε ἡ βεβαιώσις ἑνὸς πράγματος, μόνον ἐν τῷ δικαστήριον ἔχει ἀξίαν, ἐνῶ ἐν τῇ φιλολογογίᾳ εἶνε λίγο δύσκολον νὰ βεβαιώσῃ κανεὶς, γιὰτὶ σήμερον χειροκροτεῖ τὸν συγγραφέα καὶ γιὰτὶ αὐριο τὸν ἀποδοκιμάζει. Εἶνε ἐνθουσιασμός τῆς στιγμῆς καὶ ἐνθουσιασμός παντοτεινός. Κι' ὁ κ. Ξενοπούλος πολλὰς φορὰς μ' ἔκαμε νὰ φωνάζω ἐν τῷ ἐαυτό μου, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴν. «Νὰ ἔναις ἀληθινὸς συγγραφέας».

*
* *

Τοῦ κ. Ξενοπούλου ἐθαύμασα πάντῃ τὴν ὠραία πρόθεσιν του, τὴν καλλιτεχνικὴν